Hieraan zij, nu we toch op ons vorig artikel terugkwamen, nog dit bijgevoegd.

Om latere moeilijkheden te voorkomen, wezen we in dat artikel ook op het belang, om in het gebruik van onze kerkelijke titulatuur correct te wezen.

Dit was zoo bedoeld, dat, nu de Regeering ons, zooveel ze kon, ter wille was geweest, de autoriteiten in land en gewest, in stad en dorp zich dan ook aan de nu haar officieel medegedeelde titulatuur zouden houden; en dat het daarom op teleurstelling en ongelegenheid zou kunnen uitloopen, indien wij onzerzijds daarvan afweken, zoodikwijls de kerk als instituut bedoeld was.

Menigeen denkt daar zoo niet op.

En alleen uit dien hoofde achtten we het plicht van broederlijke liefde, om onze broederen, om hun eigen bestwil, te waarschuwen, eer het te laat was.

KERKELIJK BEHEER.

Een correspondent, die ons toestemt, dat er geen kerkvoogdij tegenover den kerkeraad mag verrijzen, overmits dit de eenheid der gemeente zou breken, en een ongeestelijke macht in de kerk zou vestigen, werpt de bedenking op, of het toch ook weer niet uiterst bedenkelijk zou zijn, om in de kerken zekere oligarchie te doen insluipen.

Hij wijst er op, hoe er kerken zijn, waar de kerkeraad door coöptatie wordt gekozen, zoodat feitelijk altoos weer dezelfde familiën haar leden in den kerkeraad plaatsen, zonder dat de gemeente recht van meespreken heeft.

Stel nu, zoo zegt hij, dat aan dezen kerkeraad of aan personen door hem benoemd, ook nog het stoffelijk beheer in handen wordt gegeven, raakt de vrijheid der gemeente dan toch niet al te zeer in gevaar?

En waar dan toch de gemeente betaalt, zou het dan niet billijk zijn, dat de gemeente ook meerderen invloed op het beheer van het geld behield?

Ook ons komt deze bedenking van niet gering gewicht voor; ook al gaat ze buiten het beginsel om.

Zeer zeker zou het geheel tegen den geest van onze kerkenordening zijn, in strijd met de schoone gedachte van het Gereformeerde kerkrecht, en vooral in onzen tijd niet te gedoogen, dat enkele familiën de gemeente des Heeren oligarchisch onder haar macht brachten.

Reeds bij de verkiezing van de leden voor den kerkeraad kan o. i. aan de gemeente des Heeren een zeer ver reikende invloed niet onthouden.

En waar dit reeds in het geestelijke geldt, gaat dit uiteraard nog veel meer door in het stoffelijke.

Een kerk, die in het stoffelijke niet met de sympathie der gemeente rekent, slacht de kip die de eieren moet leggen.

Thans volgt het tweede gedeelte, tevens slot, van de repliek, die Prof. De Savornin Lohman Sr. ons toezond.

En nu komt eindelijk het slot mijner rede, dat ik gaarne in zijn geheel zag opgenomen.

»Het is intusschen niet te ontkennen, dat een examen afgenomen door hoogleeraren wier lessen men niet heeft bijgewoond, eigenaardige moeilijkheden oplevert. Er zijn studenten, die ze afgelegd hebben zonder colleges van openbare hoogleeraren aan Universiteiten te bezoeken, en voor hem die zich ernstig toelegt op de studie — de anderen doen beter thuis te blijven — is het gevaar van daarbij niet te slagen niet groot.

»Doch andere studenten hebben ook colleges aan de openbare Universiteiten bezocht, en nu is het de vraag of het, om redenen van *principieelen* aard, af te keuren is die colleges te volgen?

»M. i. niet. Zij die zich aan de wetenschap wijden zijn nu eenmaal verplicht ook den tegenstander te hooren; het schijnt mij zelfs hoogst bedenkelijk, indien dezulken met opzet *hunne ooren sluiten voor bedenkingen*, althans voor zoover zij zich wijden aan de rechtsgeleerdheid; zij zouden lichtelijk gevaar loopen aan het wankelen te worden gebracht, indien zij eerst na afloop hunner studies bemerkten *wat van de andere zijde tegen de zienswijze hunner hoogleeraren kan worden ingebracht*. Natuurlijk zullen zij wijs handelen, door bij de keuze hunner colleges, evenals bij die hunner boeken, hun eigen professoren te raadplegen, gelijk dit ook in Engeland geschiedt, waar, zooals ik straks zeide, de *tutor* den student in zijne studiën leidt; zij zullen, zoo zij bezwaren ontmoeten die zij vroeger niet vermoedden, de gelegenheid niet moeten verwaarloozen, daarover met de mannen uit hun eigen kring te spreken.

»Het bijwonen van colleges aan openbare universiteiten zou zeer zeker te veroordeelen zijn, indien de voorstelling juist ware, dat aan die openbare universiteiten de hoogleeraren in de rechtsgeleerdheid zich schuldig maakten aan bespotting of bestrijding van den Christus. Hiervan is echter niets aan. Niet slechts doen zij dat niet, maar zij zouden het ook moeilijk kunnen doen. De colleges, *die men met het oog op de examens bezoekt*, behandelen die quaestien niet; daarin wordt alleen de geschiedenis en het verband van tal van *wetsbepalingen* uiteengezet. Evengoed als een ongeloovige ons de wetten welke in de physieke wereld gelden, of de verdeelingen die de mensch op het gebied van botanie of anatomie pleegt aan te nemen, kan uitleggen, kan een ongeloovige ons vertellen, welk het verband is der *wetsbepalingen*, die betrekking hebben op het huwelijk, den eigendom, de overeenkomsten of grondwettelijke instellingen. Het zou zelfs onmogelijk zijn behoorlijk onderricht te geven, wanneer niet telkens de uitkomst van tal van onderzoekingen, door ongeloovigen gedaan, werden overgenomen. Eerst bij het trekken van gevolgtrekkingen uit de waargenomen feiten komt groote voorzichtigheid te pas.

»Nu is het natuurlijk geenszins onmogelijk, dat de hoogleeraar van tijd tot tijd ook eens een uitstap waagt op het gebied der bespiegeling, hoewel *bij de richting die de studiën thans nemen* daartoe voor hen niet veel gelegenheid bestaat; maar zelfs daarbij zal het wel nimmer voorkomen — althans is mij daarvan nimmer eenig feit ter oore gekomen — dat de Hoogleeraar spot met den Christus of met den godsdienst in 't algemeen. Het gevaar van ons onderwijs, zoowel op de Hooge- als op alle andere Openbare scholen, ligt niet hierin, dat men met opzet het geloof bestrijdt; doch hierin dat men het leven en de wetenschap los maakt van het geloof, en den mensch gewent aan de gedachte, dat hij op elk gebied, vooral opdat der wetenschap, met God den Heere en J. C. Zijnen Zoon niet te rekenen heeft. Doch juist tegen *dat* gevaar is geheel *ons* juridisch onderwijs gericht, en dit onderwijs zou dus al zeer onbeduidend en onvoldoend moeten zijn, indien onze studenten enkel door het aanhooren van colleges waar Gods Woord stilzwijgend voorbijgegaan wordt van de wijs geraakten.

»Mijne slotsom is dus, dat indien zij die aan onze Universiteit studeeren, ook colleges van professoren aan andere Universiteiten willen bijwonen, daartegen geen *principieel* bezwaar bestaat. Dit is geenszins, gelijk ten onrechte beweerd is, »het studeeren aan twee Universiteiten." De student, die de boeken van een tegenstander leest of diens colleges bezoekt, *blijft toch in den kring waarin hij zich heeft laten opnemen, studeeren*, onder de leiding van de hoogleeren, welke dien kring in zijne studiën leiden. De studie aan de V. U. blijft altijd de *hoofdzaak*, de *grondslag*; het hooren van professoren aan eene andere universiteit is *aanvulling*; niet omgekeerd; alsof men aan de openbare universiteiten eene Christelijke opleiding zou kunnen ontvangen, mits maar een enkele Christen, als een vreemde eend in de bijt, aan het corps leeraren werd toegevoegd! Bij zulk eene combinatie toch wordt niet de verkeerde richting van het openbaar onderwijs, maar wel de zoogenaamde »aanvulling" geneutraliseerd.

»Ik meen derhalve, dat het *vooruitzicht* om betrekkingen te bekleeden voor de jongelieden die aan de V. U. in de rechtsgeleerdheid hebben gestudeerd, even goed is als dat van de kweekelingen aan andere Universiteiten, mits zij zich de moeite getroosten om zich, behalve aan de examens van hun eigen professoren, ook aan die van eene openbare universiteit te onderwerpen. Zij kunnen dit m. i. doen zonder groot bezwaar; doen zij dat echter niet, dan is voor een kleinen, doch gewichtigen kring van betrekkingen de toegang voor hen gesloten; voor verreweg de meeste betrekkingen echter zijn zij ook zonder aan de openbare scholen een titel te hebben erlangd benoembaar."

Uit het geheele beleid mijner rede blijkt derhalve, dat, al mogen sommige uitdrukkingen in dit laatste deel op zich zelve beschouwd wat algemeen klinken, ik geenszins in het algemeen aanraad om college te loopen aan twee universiteiten. Van de drie argumenten ter ondersteuning van dat beweren is evenmin iets te vinden. Maar tot hen, wien het te doen is om zich voor te bereiden voor ambten waarvoor eene acte noodig is, en die er tegen opzien geëxamineerd te worden door professoren wier colleges zij niet bijwoonden, zeide ik: welnu! houd dan die colleges! *Principieel* bezwaar is daartegen niet.

In het voorbijgaan moet ik hier opmerken, dat niet ik deze zaak voor een grooter publiek heb gebracht, maar de *Heraut* zelf en zeker schrijver die, hoewel ten onrechte zich noemende »een rechtsgeleerde", een boekje in den handel heeft gebracht, dat juist deze quaestie behandelde, welk boekje in de *Heraut* en in de Christelijke pers druk is besproken. In dat boekje staat veel voortreffelijks, naast veel dat, blijkbaar ten gevolge van onbekendheid met de toestanden waarover de schrijver handelt, onwaar is, inzonderheid waar de schrijver de openbare universiteiten bespreekt. Geroepen om over het onderwerp te spreken, meende ik openlijk te mogen en te moeten aanduiden, wat ik in dat geschrift voor onwaar houd. Te zwijgen, waar ik zie dat iemand, al is hij mijn tegenstander, ten onrechte wordt beschuldigd, houd ik voor laf en onchristelijk.

Ik moet mij nu nog eenige tegenwerpingen tegenover uwe bedenkingen veroorloven.

Mijn hoofdbezwaar is, dat Gij over de rechtsgeleerde colleges aan de openbare universiteiten spreekt, alsof daarbij de rechtsphilosofie de hoofdrol speelde.

Ik had op het oog jongelieden, die *een examen moeten* afleggen. Waarin?

Voornamelijk in Romeinsch recht, burgerlijk- en handelsrecht; straf- en rechtsvordering. Dit, bepaaldelijk de drie eerste, zijn de vakken, zonder welke te kennen een »rechtsgeleerde" ondenkbaar is.

Nu kan ik u niet *bewijzen*, dat *op de colleges* van de hoogleeraren in die vakken nooit sprake is van eenig juridisch stelsel; van philosofie, van God of Goddelijke openbaring. Want Gij kunt mij altijd toevoegen, dat ik niet alle colleges heb bijgewoond, dus ook niet weet wat daar gesproken wordt. Maar er zijn over die vakken duizende boeken geschreven, en nu noodig ik u uit, mij *één* enkel boek, dat tot voorbereiding van bedoelde examens kan dienen, aan te wijzen, waaruit ook maar bij benadering valt af te leiden, van welke geestesrichting de schrijver ervan is. Gij schrijft over »juridische stelsels"; van »philosofische praemissen, waarvan de hoogleeraar bij zijne juridische deductiën uitgaat." Juridische stelsels van philosofischen aard zijn in de juridische praktijk *contrabande*, en komen dan ook nooit te pas op die colleges waarover ik sprak. Zij hangen, hoe vreemd het u schijnen moge, *met de beginselen niet* samen. »Gegenstand der Rechtswissenschaft *als einer besonderen Wissenschaft* ist das Recht lediglich als dieser besondere Organismus, *abgesehen von seiner Eigenschaft als Glied des Ganzen*. Dem Juristen *als solchem* ist der Zusammenhang des Rechts mit dem gesammten Geist des Menschen verborgen", zegt zeer juist Puchta, een geenszins ongeloovig noch onphilosofisch jurist. (Encyclopädie, bl. 95 der Institutionen 5e Editie).

Gij werpt tegen, dat dit niet zoo kan zijn, want dat daaruit zou volgen, dat ik niet had moeten meewerken tot de stichting eener juridische faculteit, doch slechts tot de oprichting van een katheder. Op dit punt kom ik nader terug. Thans merk ik alleen op, dat uwe tegenwerping de onjuistheid mijner bewering niet aantoont, omdat de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat de stichting van eene juridische faculteit eene vergissing geweest is.

Er zijn evenwel nog andere colleges dan de door mij genoemde, welke dienen tot voorbereiding van examens; nl. die in de encyclopaedie der rechtswetenschap;

de grondbeginselen der staathuishoudkunde;

het strafrecht en het Nederlandsche staatsrecht.

Van deze vier zou ik de staathuishoudkunde kunnen voorbijgaan, omdat helaas! dat vak nog niet bij ons gedoceerd wordt, en dus van het bezoeken van twee colleges geen sprake kan zijn. Onze studenten moeten thans hun kennis wel opdoen uit boeken, en wel uit boeken, afkomstig uit andere kringen dan den onzen.

Nu vindt Gij een boek minder gevaarlijk dan een college, naar het schijnt; Gij zegt dat een student den »tegenstander" *beter* uit de boeken kan leeren kennen, dan uit een college, en vindt het wenschelijker, dat hij die boeken leest dan dat hij vreemde colleges hoort. Maar is dan juist het lezen van zulke goed geschreven boeken niet veel gevaarlijker? Op mij althans maakt het geschreven woord veel blijvender indruk dan het gesprokene. Of wilt gij aan de studenten ook ontraden om ooit een rechtsgeleerd boek te lezen van iemand anders dan van een Calvinist afkomstig?

Op de vier door mij genoemde colleges *kan* zonder twijfel ook eenige tijd aan philosofische beschouwingen worden gewijd. Evenwel *zeer weinig*, juist omdat ook in die vakken het onderling verband *der wetsartikelen* steeds op den voorgrond treedt. De hoogleeraar moge enkele colleges wijden aan eene zeer cursorische meedeeling van enkele rechtsphilosophieen, geheel de aandacht en bijna al de tijd wordt gewijd aan de kennis van het positieve recht; de *kennis* van onze staatsinstellingen en van de bepalingen en beginselen van ons strafwetboek.

Nu weet ik zeer goed, dat, zooals Gij opmerkt, er soms hoogleeraren zijn, die „tusschen de materie velerlei tusschenwerpselen en losse uitlatingen invlechten", en dat deze zeer wel invloed kunnen uitoefenen op den student. Maar hier herhaal ik, dat onze *juridische* studenten zich noch *kunnen* noch *mogen* onthouden van alle persoonlijke aanraking met »andersdenkenden". Voor godgelegerden, die, ook als zij in het ambt komen, hun eigen kring van geestverwanten vinden en desnoods alle anderen kunnen afstooten, is het zich terugtrekken van de wereld althans *mogelijk*. Maar de doctor juris komt, op zijn 22e of 23e jaar, met allerlei kringen, met jongelieden die van hun ongeloof vaak een religie maken, in aanraking; met menschen en theorieën, waarmee zij vaak *in onmiddellijken strijd* geraken. Hebben zij nimmer iets van hunne tegenstanders gehoord, »hebben zij met opzet hunne ooren gesloten voor bedenkingen" (dit is iets geheel anders, dan de »kiesvrijheid" tusschen verschillende stelsels), dan zullen zij spoedig uit het veld geslagen worden.

Indien daarentegen onze juristen ook aan de Universiteit nu en dan met anderen in aanraking komen, en vernemen wat van de andere zijde tegen de zienswijze hunner hoogleeraren kan worden ingebracht", indien zij tevens daarbij mijn raad opvolgen, om »zoo zij bezwaren ontmoeten die zij vroeger niet vermoedden, de gelegenheid niet te verwaarloozen daarover met de mannen uit hun eigen kring te spreken"; indien zij voorts »bij de keuze hunner colleges evenals bij die hunner boeken hun eigen professoren raadplegen", (ook uit deze evenals uit zoovele andere woorden blijkt, dat mijne bewering geenszins zoo »algemeen" was, als Gij het herhaaldelijk voorstelt), zoudt Gij dan niet meenen, dat onze juristen beter bestagen ten ijs zullen komen, dan wanneer zij zich van de wereld rondom hen geheel hebben afgezonderd?

—

Ten slotte moet ik eene bedenking beantwoorden, die, hoewel op zich zelve geen argument tegen mijne stelling, toch van het uiterste gewicht is.

Indien onze studenten de gewichtigste vakken ook bij andere professoren kunnen leeren, waartoe dan eene juridische *faculteit*; waarom niet enkele *katheders?*

Mijn antwoord zou zijn: omdat, indien gij die hoofdvakken niet onderwijst aan onze Universiteit, niet één enkel student in de rechtsgeleerdheid bij ons zal komen studeeren. Hij komt om die hoofdvakken die bijna al zijn tijd in beslag zullen nemen; zij zijn even onmisbaar als het latijn en grieksch voor een gymnasium. Latijn en grieksch kan ook, even goed, bij een ongeloovige geleerd worden; maar een gereformeerd gymnasium, waar die twee talen *niet* onderwezen werden, zou zeker geen enkelen discipel hebben, ook al kon men het ontbrekende elders aanvullen.

Nu is het ongetwijfeld zeer jammer, dat, bij onze weinige beschikbare middelen, juist voor die hoofdvakken in de eerste plaats hoogleeraren moeten worden aangesteld. Een hoogleeraar in de rechtsphilosofie en een in de staathuishoudkunde zou veel begeerlijker zijn. Doch nu wij die nog niet hebben, en dus van den nood eene deugd moeten maken, is m. i. de eenige uitweg deze: dat onze hoogleeraren, wat het verschaffen van kennis der positieve rechtsbepalingen en beginselen aangaat, zooveel mogelijk zich verlaten op en verwijzen naar de werken (of colleges) van hen, die daarvan hun speciaal vak maken, opdat voor *onze* professoren gelegenheid overblijve, hunne discipelen zooveel mogelijk ook op *het verband* van de rechtswetenschap met onze beginselen te wijzen. In den regel moet een wetenschappelijk man zelf onderzoeken; onze hoogleeraren evenwel doen verstandiger wanneer zij, bij onderzoekingen waarop geen vooroordeel of ongeloof invloed *kan* hebben, in den regel de uitkomsten overnemen, waartoe anderen kwamen, en, ter tijdbesparing, hun discipelen naar deze uitkomsten verwijzen; mits zij, *gelijk dan ook geschiedt*, dezen bekend maken met datgene, wat op de colleges der openbare universiteiten ontbreekt. En als, gelijk vaak het geval is, die uitkomsten van *dat* onderzoek nergens in zoo goeden, in voor juristen zóó bruikbaren vorm worden meegedeeld als op een college, aan eene andere universiteit, waarom dan niet van dat college gebruik te maken?

Vooral op rechtsgeleerd gebied staan aan onze zijde slechts zeer weinige arbeiders. Zij kunnen het volstrekt noodige slechts dan leveren, indien datgene, wat overal elders, evengoed, zoo niet beter verkrijgbaar is, niet door hen zelven opnieuw gefabriceerd wordt.

—

Of mijne meening juist is, zal ik nu niet verder onderzoeken. Zelfs, want ik vlei mij niet U te hebben overtuigd, zie ik van eventueele dupliek af; slechts verwijs ik U en Uwe lezers naar het te verschijnen officieel verslag mijner rede, die, hoop ik, daarin wat uitvoerig zal worden meegedeeld.

Uit de vergelijking daarvan met Uwe vier artikelen zal, dunkt mij, blijken:

dat Gij, te mijner bestrijding, stellingen aanvoert, die ik zelf, niet alleen met woorden maar ook door de daad zelve, krachtig voorsta;

dat het verband mijner rede U ontgaan is;

dat Gij van eene stelling, die enkel op zeer bepaald omschreven gevallen betrekking heeft, eene »algemeene" gemaakt hebt;

dat Gij op de voorwaarden, die ik aan het gebruik maken van mijn advies uitdrukkelijk heb verbonden, niet hebt gelet.

U dank zeggende voor de mij verleende plaatsruimte, teeken ik mij met de U bekende gevoelens,

Uw vriend en ambtgenoot,

A. F. DE SAVORNIN LOHMAN.

4 October 1892.

Dit stuk, in verband met het eerste, is te lang, om nu reeds terstond ons antwoord te laten volgen.

Gunne men ons daarom uitstel tot een volgend maal.

KUYPER.

Voor Kootwijk's Scholen.

Ontvangen door Dr. A. KUYPER van den heer W. Hovy, »uit schoolcollecten" *f* 3.

Ontvangen door Ds. H. W. VAN LOON: van N. N. *f* 25 (Uniegift); Mej. J. te Z. *f* 2.40; uit het busje van H. d. W. *f* 3.28; Uniecollecte Nijkerk (nagiften) *f* 7.50; Jongedochterskrans »Tryfosa" te A. *f* 5; door b b. diakenen te Am. *f* 13.75; door Ds. van Schelven *f* 30; door br. H. te Arnhem, van D. D. *f* 2 50 en van J. t. C. *f* 2; door den heer J. C. van Eijken te A. *f* 7 90; door Ds. Renier *f* 1; door den heer A. Sweers te A. *f* 1.50; van J. V. *f* 1 en van *f* 1.32½.

Ontvangen door den heer G. H. A. GROSHEIDE: van J. S. K. *f* 3 en Wed. G. *f* 1.

Ontvangen door den heer J. IJSEBRAND, door tusschenkomst van den heer Punt, van J. D. *f* 1 en A. B. *f* 0.50, beiden te V. Bij de vorige opgave van mij stond Mevr. D. te P. moet zijn te Vr.

Uit de Pers.

Uit de rede van Dr. Woltjer moge hier als proeve een deel van het schoone slot worden medegedeeld.

Zoo ligt telkens het gevaar voor de hand, dat aan één voorwerp van wetenschap, één deel der schepping, een gezag wordt toegeschreven, dat het niet in die mate heeft, terwijl het gezag van andere deelen miskend wordt.

Een verbroken orde kan echter onmogelijk uit zich zelf hersteld worden.

Zoo is er dan eene werking van buiten noodig om die orde te herstellen. Die werking geeft ons alleen het Woord Gods, het Woord van Hem, die alle dingen naar hunnen aard heeft geschapen, wiens ordinantiën het organisme van het heelal beheerschen.

Het is de hoogmoed van den mensch, die als God wil zijn, de waan van zelf en uit zich zelf te kunnen constateeren wat is en hoe het is, van zelf te willen scheppen, die hem onbekwaam maakt de ware wetenschap te verkrijgen. Alleen de erkenning van het gezag Gods, als van den Schepper en Formeerder van alles wat is, het buigen voor zijn Woord de erkenning der zonde en harer gevolgen, de ware nederigheid, die niet in alles zich zelven op den voorgrond stelt, maar het oor te luisteren legt om de stemmen op te vangen, die in ons en buiten ons Gods schepping laat hooren, — zij alleen stellen ons in staat, voor zoover dat na den zondenval en voor het schepsel mogelijk is, het wezen der dingen te kennen, dat is, ware wetenschap te verkrijgen. Het is daarom, M. H., dat aan onze Universiteit Gods Woord als grondslag voor het gebouw onzer wetenschap is erkend; dat Woord geeft ons de rechte verhouding aan tusschen God en deze wereld, tusschen de stoffelijke en de geestelijke wereld, tusschen lichaam en ziel, tusschen God en mensch, en menschen onderling; dat Woord leert ons ook te luisteren naar het onderricht, dat God zelf ons geeft in ons eigen wezen en de natuur buiten ons. Door dat Woord alleen is het mogelijk de verbroken orde in beginsel te herstellen.

Hindelijk rest mij nog een kort antwoord op de vraag: hoe het gezag moet werken? Het gezag kan namelijk werken op tweeërlei wijze: gebiedend en overtuigend, ook op het terrein der wetenschap. Daar is eene kennis, die voor ons te hoog is: wij zijn schepselen, geen schepper. Die tegenstelling erkent zelfs Goethe in het bekende woord: »Ins innere der Natur dringt kein erschaffner Geist." Daarom zijn er waarheden, die met imperatief gezag tot ons komen, die wij onbegrepen hebben aan te nemen. Dat de stof bestaat wordt ons met imperatief gezag geleerd; wat zij is kunnen wij niet weten; dat er een wereld der geesten is hebben wij op gezag aan te nemen, haar begrijpen is en blijft voor ons onmogelijk; dat stof en geest op elkander werken, nemen wij aan op gezag, hoe het geschiedt is voor ons niet te doorgronden; dat God overal en altijd alle ding regeert staat vast, maar hoe het geschiedt blijft ten slotte voor ons een raadsel. Tal van dergelijke waarheden kunt gij gemakkelijk zelven aan de opgesomde toevoegen.

Aan den anderen kant echter blijft het eveneer waar, dat de mensch wel schepsel is, maar geschapen naar Gods beeld, zoodat hij ware kennis der dingen kan bezitten, tot het verkrijgen van wetenschap in staat gesteld is. Uit deze voortreffelijkheid des menschen boven de dieren, uit deze gave, waardoor de mensch genoemd wordt van Gods geslacht, vloeit voor hem de verplichting voort om van dat hooge voorrecht gebruik te maken, waar hij kan, te onderzoeken alles wat binnen den kring zijner rede ligt, niet te rusten in een imperatief gezag, waar een overtuigend gezag gevonden kan worden, geen vrede te hebben, met het bloote feit, dat iets is, waar de gronden, waarom het is, kunnen worden opgespoord. Daarom is ook een redelijk onderzoek van ons zelven, van ons kennen vermogen, zijn aard en zijn grenzen, niet alleen niet toegelaten, maar plicht. Een wijsbegeerte op den grondslag van het Woord Gods, daarnaar mogen, daarnaar moeten wij streven, niet om ons zelven, onze rede op den troon te plaatsen, maar om de gaven, door God ons geschonken, te gebruiken naar Zijnen wil, om te strijden tegen »de philosophie en ijdele verleiding naar de overlevering der menschen", om ook in de wetenschap den mensch te doen buigen voor het gezag Gods en Hem de eere te geven, die Hem toekomt.

Hier spreekt een rijpheid van inzicht en een kloekheid van overtuiging, die als vanzelf tot een stil en kinderlijk geloof leiden, en u juist daarom zoo weldadig aandoen.

KUYPER.

Officieele Berichten.

Met verkorting uit het Kerkblad van 14 Oct.)

De Commissie voor de Inwendige Zending en Bijbelcolportage in Noord-Brabant en Limburg zond aan de Kerkeraden der Gereformeerde Kerken, uitgenomen aan die, welke reeds sinds enkele jaren een bijdrage voor de Inwendige Zending geven, de navolgende Circulaire:

Geachte broeders in onzen Heere Jezus Christus!

Het is thans bijna tien jaren geleden, dat een Commissie voor de Evangelisatie te Tilburg, uitgaande van de Chr. Geref. Kerk in Noord-Brabant, zich wendde tot de Chr. Geref. Kerkeraden in den lande met het vriendelijk en dringend verzoek, om hun steun te mogen ontvangen tot voortzetting van dien arbeid.

Niet vruchteloos bleek deze bede om steun. Een 100-tal Kerkeraden namen op zich, om ieder jaar een vaste bijdrage te leveren, sommige *f* 2, andere *f* 5 of *f* 10, een enkele zelfs *f* 25 per jaar.

't Is voor een niet gering deel mede door dien jaarlijkschen steun, dat het werk te Tilburg kon worden voortgezet niet alleen, maar dat ook elders met kracht het werk der Inw. Zending kon aangevangen worden. In Breda kregen wij een station, waar sints Juli van het vorig jaar elken Rustdag in een daartoe gehuurd, maar thans reeds te klein lokaal het Evangelie der zaligheid verkondigd wordt voor een steeds toenemend gehoor, waar elken Woensdag door Ds. Binnema gecatechiseerd en des avonds nog gepredikt wordt en waar de aanvankelijke vruchten van den arbeid in waarheid ruime stoffe geven — ieder leeraar, die er komt, zal het met ons erkennen — van ootmoedigen dank.

Wie deze beide plaatsen kent, Tilburg met haar weldra 40,000 en Breda met haar ongeveer 25,000 inwoners, en weet, hoe in beide steden bij- en ongeloof schier aller harten gebonden houden onder de macht van den grooten menschenmoorder, die meedoogenloos, hetzij dan langs de paden der eigen- of der ongerechtigheid, al zijn dienaren ten verderve voert, moet het een vreugde zijn, dat aan plaatsen als deze, naar den eisch van 's Heeren Woord getuigd wordt van het Werk des Heeren, dat Hij in Christus voor verloren zondaren tot stand heeft gebracht.

En de Commissie voor de Inwendige Zending erkent dankbaar de weldaad des Heeren, dat zij in Ds. Binnema een broeder heeft, die onverdroten en vol ijver de moeielijke taak volbrengt om in deze plaatsen te arbeiden.

Edoch — nu valt er buiten deze beide plaatsen nog zoovel te doen. Daar zijn nog geen Zendingsposten te Eindhoven, Venlo, Maastricht, Geertruidenberg..... Tal van dorpen kunnen wij noemen, waar Evangelieverkondiging door Bijbelverspreiding, door huisbezoek en door 't houden dan samenkomsten met enkele vrienden schreiende behoefte is. Hoe gezegend zulke samenkomsten kunnen zijn, ziet dat slechts aan Helenaveen, een dorp »in 't hartje" van Noord-Brabant, waar thans een wel zwake, hulpbehoevende, maar toch tegenover 't modernisme aan Gods Woord vasthoudende Gereformeerde Kerk zich bevindt.

Wat nu te doen?

De Commissie, door de laatstgehoudene Prov. Synode benoemd, heeft deze vraag ernstig overwogen, en al de ondergeteekenden hebben als een eenig man gezegd. Wij moeten voorwaarts in 's Heeren Naam, in 's Heeren kracht voorwaarts, en wij twijfelen geen oogenblik, of alle kerken, tot wie we ons richten, stemmen met ons in, ziende op *den nood* van het geestelijk zoo *dorre*, zoo *arme* Brabant en Limburg.

Laten wij U zeggen, *hoe* wij oordeelen, het *best* voorwaarts te kunnen. Wij wenschen minstens één, kon het, twee of meer Bijbelcolporteurs aan te stellen, die het Woord Gods brengen in de huizen, het terrein alom verkennen, de vrienden trachten bij elkander te brengen, en zoowel door colportage aan de huizen als in de samenkomsten der vrienden het Evangelie alom verkondigen. Zóó voorwaarts te gaan, schijnt ons de *meest doelmatige*, de *eenvoudigste*, maar ook de *voordeeligste* weg.

Toch kunnen wij dezen weg niet op, tenzij de Kerken ons hun hulpe verleenen. En om die hulp bij de broederen aan te kloppen, wij zouden het niet durven, zoo wij niet ten volle er van verzekerd waren, dat de Kerken van Brabant naar vermogen, ja schier *boven* vermogen reeds bijdroegen voor den arbeid der Inwendige Zending. De Vereeniging der Kerken kwam ons, óók in dezen ten goede. Wij trekken gezamenlijk op en zetten den schouder *éénparig* onder den last.

Doch . . . Brabant heeft kleine kracht. Zij heeft zelfs verscheidene hulpbehoevende Kerken.

't Is daarom, Broeders, dat wij, — zullen wij voorwaarts *kunnen*, ja, zullen wij als Gereformeerde Kerken onze dure, onze heilige roeping betrachten tegenover Rome's bigotisme niet slechts, maar ook tegenover de fatale invloeden van eene in materialisme geheel vervloeiende Genootschapskerk — dringend U vragen: *»helpt ons!"*

Wij durven en mogen niet veel van U vragen, wetende, dat gij toch reeds zooveel hebt te doen. Maar, als alle Gereformeerde Kerken buiten onze Provincie op zich wilden nemen, elk jaar de geringe *bijdrage van slechts twee gulden* af te zonderen voor onzen arbeid, waren wij geholpen. Zijn er enkele zeer zwakke Kerken, zelve hulpbehoevend, als dan de meer bevoorrechte deze kleine bijdrage verdubbelen, of voor het arme Brabant en Limburg jaarlijks eens collecteeren, dan kunnen wij toch voorwaarts.

Dit, geliefde Broeders, is toch niet *te veel* gevraagd? Te veel....? voor een zaak, als deze, die de warme belangstelling, de beslote ondersteuning aller Gereformeerde Kerken vereischt en verdient? De stations, voor welker aanvankelijke of voortdurende bearbeiding wij met vriendelijken drang aller steun vragen, zijn de voorposten der Gereformeerde Kerken te achten te midden van een land, meer Roomsch dan Rome zelf.

Vergeten wij ze niet, in gebed noch gave!

Wien dienen wij anders in dit werk dan Christus zelven? En wie zal er meer voordeel bij hebben, dan de Kerk zelve, als zij haren Heere en Heiland in dezen arbeid met blijdschap en overgegevenheid dient?

Met vrijmoedigheid komen wij daarom tot U, Broeders, biddend van den Heere, dat Hij U en ons bekwame, om, naar den eisch zijns Woords, met kracht te arbeiden tot de komst zijns Koninkrijks, zijn Naam ter eer, ons en zijn Sion tot heil!

De Commissie voor de Inwendige Zending en Bijbelcolportage in Noord-Brabant en Limburg,

Ds. J. VAN DER LINDEN.
» J. H. FERINGA.
» A. SCHOUTEN.
» J. VAN HAERINGEN.
Br. J. DEN BOER.
» G. BRANDERHORST JOHZ.
» L. PUNT.

's Bosch, September 1892.

—

Kort verslag van de vergadering der Classe Amersfoort, gehouden 4 Oct. 1892 te Baarn.

De voorzitter, Ds. Dijk, opent de vergadering.

Een groot gedeelte van den tijd wordt besteed aan de behandeling van een concept »Huishoudelijke Bepalingen" door daartoe benoemde deputaten ingediend. O. m. is hierin bepaald:

Dat de gewone vergaderingen zullen gehouden worden op den 2den Dinsdag van de maanden Januari, April, Juli en October, te Baarn.

Dat de oefenaars, in deze Classe werkzaam, erkend worden; en dat niemand in de kerken dezer Classe mag optreden, zoo hij niet een kerkelijk onderzoek heeft ondergaan. En verder zal de Classe in ieder afzonderlijk geval beslissen, of iemand tot het on-

derzoek naar zijne geschiktheid en gaven zal worden toegelaten.

Dat de Classis een fonds zal hebben ter ondersteuning van hulpbehoevende studenten voor de opleiding tot den dienst des Woords. De Classis doet geene oproeping, maar beslist over aanneming alleen dan, als er iemand is, die zich daartoe aanmeldt.

Kort verslag van de vergadering der Classis Franeker, op Woensdag 5 Oct. '92 te Franeker.

De Praeses der vorige vergadering, Ds. Ten Hoor, van Franeker, opent de vergadering.

Na breede bespreking wordt besloten de splitsing der Classis Franeker reeds nu te doen ingaan; de nieuwe Classis Franeker zal 2 Nov. vergaderen ter examineering van de Candidaten Lanting en Feenstra. Het andere deel (de nieuwe Classis Bolsward) zal evenzeer in dien tijd vergaderen ter onderzoeking van de candidaten André en Ploos van Amstel en bijeengeroepen worden door de kerken van Bolsward A. en B.

De bezittingen en lasten worden vervolgens verdeeld en aan iedere Classis de helft toegewezen; de bezittingen op Terschelling met de lasten daaraan verbonden, blijven aan de Classis Franeker.

Verder spreekt de Classis de wenschelijkheid uit, dat in de kerken in den dienst der gebeden den bijzonderen nood onzes vaderlands, met het oog op de dreigende pestilentie zal worden gedacht.

Kort verslag van de vergadering der Classe Ommen, gehouden 5 Oct. 1892 te Ommen.

Ds. W. de Jong, leeraar der samenroepende kerk, gaat na het zingen van een Psalmvers voor in den gebede en leest een gedeelte der H. S.

De commissie gezonden naar de kerk te .... brengt rapport uit van haar bemoeienissen, waaruit blijkt, dat de partijen zich met elkander verstaan hebben.

De Classe hecht haar goedkeuring aan de voorloopig tot stand gekomen samensmelting der kerken te Dalfsen A en B.

De behandeling van het Concept-reglement voor de vergaderingen en werkzaamheden der Classe wordt aangevangen, maar door tijdsgebrek niet ten einde gebracht.

Het onderzoek naar art. 41 D. K. geeft aanleiding tot ernstige bedenkingen over hetgeen in de kerk te .... gevolgd is na het bezoek der Commissie.

Kort verslag van de vergadering der Classis Breukelen, op 6 Oct. 1892 te Breukelen.

Namens de roepende kerk wordt de vergadering geopend, door Ds. Dee van Kockengen.

De stukken van de Kerkeraden der Kerken A en B van Baambrugge worden gelezen en daaruit blijkt, tot blijdschap der vergadering dat men tot de gewenschte ineensmelting gereed is. Dezen broederen wordt advies gegeven, hoe verder te handelen.

Na voorafgaande bespreking wordt besloten, om in alle kerken der Classe de volgende week een avondbeurt af te zonderen tot het houden van een bidstond met het oog op de naderende oordeelen en gerichten Gods ook in de cholera openbaar, waardoor in menige plaats en ook in Breukelen enkelen ten grave daalden.

Aan de Kerkeraden wordt bericht, dat tot Praetor der Studenten gekozen is de WelEd. heer J. Meijer Jr., aan wien de preek-verzoeken voor Studenten van Kampen moet worden gericht.

C. MULDER,
Secr. v. h. Doc. Koll.

Kampen, 10 Oct. 1892.

Buitenland.

Frankrijk. Burgerlijke doop. Plan tot federatie van kerken.

Van tijd tot tijd, maar toch zeer weinig, vinden wij in de Fransche Protestantsche bladen een woord dat ons moed doet grijpen, wanneer wij namelijk mogen opmerken dat er nog mannen zijn die de geest des ongeloofs, die ook in z. g. Evangelische kringen rondwaart, weerstaan. Doch dan vindt men daartegenover zoo vele treurige openbaringen, dat men onwillekeurig gaat zeggen: Wachter wat is er van den nacht? de morgen is gekomen en nog is het nacht. In ons vorig nummer maakten wij melding van een artikel van den predikant Ch. Luigi, dat goede hope deed koesteren. Maar in een volgend nummer van het blad, waarin de heer Luigi schrijft, vonden wij weer zooveel treurigs, dat het ons toescheen dat, nadat het licht een oogenblik flikkerde, de duisternis weer de overhand kreeg.

Zoo vonden we in de *Eglise Libre* eene critiek op »den civielen doop" in St. Denis, onder leiding van den maire (burgemeester) in praktijk gebracht. Ofschoon die ceremonie »doop" genoemd wordt, heeft zij niets van doop, zelfs heeft er niet de minste ceremonie bij plaats. Alleen wordt er bij zulk een »burgerlijken doop" verklaard, »dat de ouders, om het kind aan de voogdij van de kerk te onttrekken, de godsdienstige plechtigheid niet wilden en dat zij desniettegenstaande begeerden, het kind een tweede huisgezin te verzekeren, als zij kwamen te overlijden voordat het kind in staat was om zijn eigen brood te verdienen, en het daarom aanbevolen aan de goede zorgen van burger en burgeres X."

Daaromtrent zegt nu de heer Draussin, dat hij hier niet spreken zal van profanatie, hij wil den »burgerlijken doop" niet noemen een beleedigende parodie op het Christelijk sacrament. Die burgerlijke doop verdient onze aandacht, zegt de heer D. verder, èn omdat er eene acte van vrijmaking ten opzichte van het clericalisme in gelegen is, èn omdat hij een nieuw bewijs is van het misverstand dat de invloed van Rome doet ontstaan tusschen de menschelijke ziel en het Evangelie van Christus.

Overigens moet men niet meenen dat het met dien burgerlijken doop zulk een vaart neemt. Eenige jaren geleden begon de bekende H. Rochefort er mede, nu en dan hoorde men er iets van en nu is »de burgerlijke doop" toegepast op negen kinderen. Ons komt het echter voor dat de Fransche protestanten er zich over moesten bedroeven dat zulke plechtigheden plaats hadden, en er een teeken in behoorden te zien, dat het Fransche volk zich openlijk, onder de leus van anti-clericalisme, afwendde van den God van hemel en van aarde.

Er heeft zich in Frankrijk eene commissie gevormd om eene federatie der verschillende Protestantsche kerken tot stand te brengen. De commissie heeft zich tot alle kerken gewend om zich bij de voorgenomen federatie aan te sluiten, maar richtte hare noodiging *niet* tot de z.g. »liberale delegatie", een lichaam dat die kerken vertegenwoordigt, die zich om hare liberale richting, niet in de officieele synodale organisatie konden vinden.

Dit is nu velen te erg. Ook de liberalen en modernen moesten van het gezelschap zijn. De president van het comité tot bevordering van de federatie der kerken, de predikant A. Decoppet, was er voor om ook de liberalen in den bond op te nemen, maar de meerderheid van het voorloopige comité was er tegen. Maar zegt de heer Decoppet daarom zijn liberalen en modernen niet voor goed uitgesloten. Wanneer straks door de verschillende kerken eene constitueerende commissie benoemd is, dan zal deze macht hebben om te beslissen of de liberale partij in den kerkbond zal worden opgenomen!

Dus voor 's hands is de deur voor de loochenaars der Godheid van Christus enz. gesloten, maar er bestaat hoop dat zij toch nog zal geopend worden. Het is te hopen dat er van de federatie der kerken niets komen zal. De kerken zouden nog verder van het eenmaal gelegde fundament afgeschoven worden.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

VELERLEI.

Nu bijna een eeuw geleden woonde op zeker dorp een schoolmeester, die tegelijk, althans voor een deel, het werk deed van den predikant. Dat was nu eigenlijk wel niet zooals 't behoort, maar het was toen een booze tijd; een predikant was daar niet te krijgen en de boeren dachten: Beter dat de schoolmeester ons zoo goed hij kan Gods Woord verkondigt, dan dat de kerk ledig staat. En daar hadden zij gelijk in.

Nu zij hadden ook nog reden om dankbaar tezijn, want de meester was niet alleen een verstandig man die zeer goed kon spreken, maar ook een godvreezend man, die hun het Evangelie kon verkondigen, als een die zelf ondervonden heeft, dat het een blijde boodschap is. Dat deed hij ook getrouw. Maar hij deed nog meer. Hij zocht ook de menschen in hun huizen op, de gezonde en de zieke en sprak met hen over de eeuwige dingen. Vooral in dien tijd liep men gevaar die te vergeten, wijl de tijdelijke zoo in de war liepen, dat niemand wist wat er uit worden zou.

De meeste dorpelingen vonden dat de meester zijn werk goed deed. Eén echter dacht er anders over. Dat was de schoenmaker. Wel was hij ook een godvreezend man, maar ongelukkig verbeeldde hij zich dat hij en hij alleen in alle dingen het wist. Als er een weg moest gemaakt worden of een put gegraven of een nieuwe brandspuit gekocht, in al die dorpszaken had de schoenmaker 't hoogste woord. En o wee, als men anders deed dan hij meende dat het wezen moest. Dan werd hij geweldig boos, en keek de lui haast niet meer aan.

Erger was, dat hij ook zoo deed omtrent dingen, die van vrij wat meer belang waren dan de eerste. Er waren vele vrome menschen op het dorp en dikwijls werd er dan over des Heeren Woord gesproken. Dan was onze vriend er altijd bij, om het uit te leggen gelijk hij dacht dat het wezen moest. Dacht iemand er dan anders over, dan zei de schoenmaker: »Och, zwijg, gij weet er niets van," en wie daar iets tegen zei, kreeg het geducht met hem aan den stok.

Dat de dorpelingen van den schoenmaker juist niet veel hielden, begrijpt gij. Doch daar hij de eenige in zijn vak op het dorp was en netjes en vlug werkte, had hij toch altijd veel te doen.

Van tijd tot tijd kwam de schoolmeester ook onzen schoenmaker bezoeken, en vermaande hem dan wel eens om niet zoo altijd te twisten en het hoogste woord te hebben. Maar de ander zei: »ik moet wel zoo doen; ze weten er niets van. Eén kan maar gelijk hebben."

»Ja maar," zei de schoolmeester, »niet alle menschen zijn net als gij. De Heere heeft in al zijn werken een groote verscheidenheid, ook in de menschen. We zijn niet allen schoenmakers, ook niet allen schoolmeesters. De een ziet dit, de ander dat beter in. Gij kunt niet verlangen dat ze allen in alle dingen net denken, spreken en doen als gij."

»Dan zou er zeker minder twist zijn", sprak de schoenmaker knorrig. Nu *daar* had hij gelijk in — maar....

Niet lang daarna zat de schoenmaker in de kerk, waar de schoolmeester sprak. Waarover kan ik u niet zeggen. Maar wel dat ieder het mooi vond, behalve natuurlijk de schoenmaker. Die had dezen keer op al 't gehoorde ontzaglijk veel aan te merken. De anderen spraken hem tegen en 't gevolg was dat onze man zoo boos werd dat hij zeide: »Nu, ik kom niet meer bij den meester in de kerk." En zoo deed hij ook.

(Slot volgt.)

GODS WOORD.

EEN OUDE, GOEDE RAAD.

Bij 't opslaan van het Boek der boeken,
Prent, lezer, diep in uw gemoed,
Dat wie dat Woord wil onderzoeken,
Het als Gods Woord omhelzen moet.

Geen enkel weten kan u baten,
Geen vluchtig lezen hier volstaan;
Alle eigen wijsheid zij verlaten,
Een ander oog u opgedaan.

Voordat ge u dan begeeft tot lezen,
Val nedrig uwen God te voet,
Opdat Hij u nabij mag wezen
Met zijn gena, zoo groot als goed.

Begeer zijn Geest, dien besten zegen;
Vraag een ootmoedig, leerzaam hart,
Zoo komt de Heiland zelf u tegen,
Met al zijn heil bij vreugd en smart.

Een ander Raadsel.

Een goed vriend, die zeker het raadsel las van den man, die in geen zeven jaar jarig was geweest, zendt er ons ook een, dat er volkomen bij past. We hopen, dat de lezers er gelukkiger mee zullen zijn dan met het voorgaande:

»Mijn vriend heeft zo jaar lang op den kortsten dag zijn verjaardag gevierd. Sedert vier jaar doet hij het op den langsten dag." Hoe kan dat?

CORRESPONDENTIE.

Om meer dan één reden konden we ettelijke vragen ditmaal niet beantwoorden. We hopen het spoedig te doen.

E. J. H. te Z. Uw brief ontvangen; spoedig nader.

HOOGENBIRK.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

DRIETALLEN: Delft **A**: G. Elzinga; A. H. Gezelle Meerburg en A. van der Sluis. — Kapelle aan den IJsel: M. v. d. Boom te Dussen; Z. 'Hoek, cand. te Rotterdam en H. Schoolland, rust. pred. te Dordrecht.

BEROEPEN: Leeuwarden **B**, Js. van der Linden te 's-Hertogenbosch. — Hoogeveen **B**, J. Osinga te Gouda. — Amerongen. W. Schock te Nieuwdorp, gem. 'sHeer Arendskerke. — Middelharnis, G. J. Weijenburg te Putten **A**. — Emmelenkamp, L. Bouma te Ter Neuzen. — Nigtevecht, P. N. Ochmana, emer. pred. te Amsterdam. — Augustinusga en Surhuizum, H. Schoolland, rust. pred. te Dordrecht. — Delft, A. A. Gezelle Meerburg te Groningen.

AANGENOMEN: Uithuizermeeden, F. ten Hoor Jz. te Rottevalle. — Apeldoorn **B**, G. Ringnalda te Utrecht. — Westzaan, Van der Wal, cand.

BEDANKT: Uelsen (Pruisen). Van der Wal, cand. — Augustinusga, T. Bouma te Doorn. — Ferwerd, J. van Henten te Schoonebeek.

Nederlandsche Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Buurmalsen, J. Berghege te Beuningen. — Dongjum, A. A. Cremer Cz., cand. te Groningen. — Koudekerke (Zeel.), L. Hijmans te Nieuw-Lekkerland. — Ilpendam, A. Fetter te Middelie. — Dreischor, J. Bleeker, cand. — Goudriaan, Puttijk en Leeuwen, H. A. Heijer, cand. te Utrecht. — Borselen, J. R. Callenbach, cand. te Utrecht. — Zoutelande, E. Syperda te Hindeloopen. — Bergschenhoek, J. Beijer te Maartensdijk bij Utrecht. — Over Asselt, F. Hopster te Wijngaarden. — Kropswolde, T. Sinnige Damsté, cand. te Wirdum (Fr.) — Bensichem, C. G. M. Quack te Laren. — Cubaard, J. Ph. Hattink Jz. te Nieuwerkerk aan den IJsel. — Vinkeveen, IJ. Doorneveld te Daarle.

AANGENOMEN: Westerbroek, H. Leemhuis te Obergum c. a. — Den Bommel, J. H. van 't Hoff te Hoek. — Wildervank, A. de Jong te Sappemeer. — Rolde, L. J. van Hoorn te Terwispel. — Hoornsterzwaag, H. Rombach C.Az. te Urk. — Bloemendaal c. a., H. H. Barger te Vlaardingen.

BEDANKT: Brakel, Meteren, 's Heer Hendrikskinderen en Wissekerke, H. A. Heijer, cand. te Utrecht. — Cats, W. van der Waal Jz., cand. te Ridderkerk. — Hommerts en Jutrijp, L. M. van Noppen te Zwartsluis. — Wijdenes c. a., A. Fetter te Middelie. — Rouveen, J. C. H. M. Mond te Dinteloord. — Goudorak c. a., A. ten Have te Polsbroek. — Kerkwerve, W. van der Waal, cand. te Ridderkerk. — Harderwijk, G. J. van Apeldoorn te Tzum (Fr.) — Uithuizermeeden, Johs. Oosterhuis te Vriezenveen. — Klaaswaal, J. Verweij te Ovezande. — Nijland (Fr.), P. Bartstra te Krimpen aan de Lek. — Opende en Heveskes, A. A. Cremer, cand. te Zuidhorn. — De Bildt, J. Vermeer Az te Zwolle. — Erichem, J. Berghege te Beuningen. — Nieuw Beierland c. a., W. Willems te IJzendoorn (bij Tiel). — Gasselter Nijveen, Voorhoeve te Denekamp. — Dreischor, J. Bleeker, cand. — Kattendijke, W. van der Waal, cand. te Ridderkerk. — Zoelen (toez.), A. de Joode te Oostzaan.

Geabonneerden op DE HERAUT wordt beleefd verzocht, de abonnementsgelden over het kwartaal, geëindigd 30 September j. l. ten bedrage van f 1.20, per postwissel over te maken.

Op ontvangst van den postwissel wordt den afzender daarvan bericht gezonden. J. A. WORMSER,

Directeur-Uitgever.

PS. Inteekenaren op de premie „E voto Dordraceno" wordt herinnerd dat den 1sten October j. l. de eerste termijn (2e deel) van f 0.75 per exemplaar was te voldoen. Men zal mij verplichten door met dat bedrag den postwissel te verhoogen.

Amsterdam, October 1892.

Advertentiën.

Door 's Heeren goedheid voorspoedig bevallen van eene welgeschapen *DOCHTER*
AALTJE MORAAL, geliefde echtgenoote van
A. ADMIRAAL.

Hasselt, 9 Oct. 1892.

VOOR TWEE FLINKE
DIENSTBODEN
wordt plaatsing gevraagd bij H.H. Predikanten of in andere nette Christ. huisgezinnen.
Adres J. H. VAN DEN HEUVEL, *Laren in 't Gooi.*

Vrije Universiteit.

Zoo de Heere wil, zal op **Woensdag 19 October e.k.**, des avonds te half acht uur, in de **Boomslootkerk**, aan den vooravond van den Stichtingsdag der Vrije Universiteit eene
URE DES GEBEDS
worden gehouden, waarbij de Wel-Eerw. Heeren **B. VAN SCHELVEN** en **J. C. SIKKEL**, predikanten te Amsterdam en te 's Gravenhage zullen voorgaan.

Namens het Locaal-Comité
» Amsterdam",
H. POUWELS, *Voorzitter.*
G. H. A. GROSHEIDE, *Secretaris*

Voor Heeren Directeuren, Curatoren, Professoren en Studenten zal de onderste gaanderij tegenover den predikstoel gereserveerd worden.

Heden verscheen bij de Naamlooze Vennootschap: »**Flakkeesche Boekdrukkerij**", te **Middelharnis:**
De Heilige Oorlog,
DOOR
JOHANNES BUNJAN,
Leeraar te Bedford.
Uit het Engelsch vertaald en opnieuw in de hedendaagsche taal overgezet.
Gebonden in linnen stempelband met vergulden titel à f 0.75.
Verkrijgbaar bij elken soliden Boekhandelaar en bij de
„FLAKKEESCHE BOEKDRUKKERIJ."

De Groninger Brandwaarborg-Maatschappij.
Garantie Kapitaal f 100,000, Gestort.
Opgericht bij acte dd. 15 Nov. 1890, van den Notaris J. C. G. POLLONES, te *Amsterdam*
Directie: De Naamlooze Vennootschap Assurantie-Maatschappij GRONINGIA.
Goedgekeurd bij Kon. besluit van 19 Sept. 1890, *Staatsblad* No. 26.
DIRECTEUREN:
M. BROUWER en F. DIJKSTERHUIS te Groningen.
Adviseurs: Mrs. HEEMSKERK en VAN LENNEP, te Amsterdam.
Hoofdkantoor: Boteringestraat, Groningen.
Hoofd-Agent te Amsterdam:
L. VAN DER VIJGH, Kantoor HEERENGRACHT bij de Hartenstraat No. 240.
Solide Personen komen als **Correspondent** in aanmerking.

P. VAN EIJK.
FIRMA JOHANNES KRAMER & Co.,
Dam 15--17, Amsterdam.
Koopen en verkoopen EFFECTEN, vreemde COUPONS enz. Wisselen Gouden, Zilveren MUNTEN en vreemde Banknoten. Sluiten PROLONGATIEN en BELEENINGEN. Nemen gelden à DEPOSITO met rentevergoeding van 1/2 pCt. onder de prolongatiekoers. Bedragen tot en met Duizend Gulden worden op vertoon terugbetaald.

Bij den Uitgever **J. C. VAN SCHENK BRILL**, te **Doesburg**, is verschenen de 1ste aflevering van:
PAARLEN UIT DE NALATENSCHAP
VAN
C. H. SPURGEON.
Verschijnt in 16 à 17 afleveringen à 35 Cents.
SPURGEON's werkzame pen heeft door zijnen dood het voortbrengend vermogen verloren; maar uit de **nalatenschap** van den hoogbegaafden schrijver, wordt thans de **grootste** en **schoonste paarlsnoer** aangeboden.
SPURGEON is boven onzen lof verheven; zijne werken aan te bevelen behoeven wij niet. Maar van bovenstaand werk verklaren wij wat de Hofmeester op de bruiloft te Kana zeide: »Alle man zet eerst den goeden wijn op, en als men wel gedronken heeft, alsdan den minderen; maar gij hebt den goeden wijn tot nu toe bewaard." Kortom: Men zal in dit **nieuwe werk** van den buitengewoon begaafden en geachten schrijver vinden een schat van leeringen, vermaningen en vertroostingen op den weg ten leven, waardoor hij nog tot ons spreekt, nadat hij gestorven is.
De inteekening staat open bij alle Boekhandelaren en bij den Uitgever.

DRINGEND VERZOEK
aan Kerkeraden, om aan den Boekhandelaar P. VAN DER SLUIJS te *Enkhuizen* ingevuld terug te willen zenden, de circulaire met gevraagde opgaven ten dienste van het **Jaarboekje der Gereformeerde Kerken voor 1893.**
Vooral ook met het oog op de tot stand gekomen vereeniging, is opgave dringend gewenscht en wordt vriendelijk verzocht.
De Redactie van het Jaarboekje,
Ds. H. G. DE JONGE, te Dordrecht.
Ds. A. v. D. SLUIJS te Enkhuizen.

Op afbraak te koop.
De Gereformeerde Kerk van *Wanswerd a/d. Streek (Friesland)* biedt te koop aan **een solied KERKGEBOUW**, staande aan 't groot vaarwater de Dokkumer-Ee, met 316 zitplaatsen, met of zonder Orgel.
Te bevragen bij O. PLANTINGA, aldaar.

GOLDSCHMEDING'S
PIANO- en Orgelhandel,
Warmoesstraat 141, Amsterdam,
biedt steeds de meest uitgebreide sorteering Instrumenten en zendt direct op aanvraag **Catalogi, Prijslijsten** en **Condities.**
DIRECTE INVOER. LAGE PRIJZEN.

MEYLINK & PIERON,
Rozengracht 10-12, Amsterdam.
Fabrikanten van Ledikanten
voor **Gestichten, Pensionnats** enz., in alle vormen.
EENIG ADRES van
Gestampte Ledikanten.

J. A. WORMSER te *Amsterdam*, verzendt D. V. eerstdaags:
Prospectus en Proefblad
VAN
Een jaar op reis in dienst der Zending
DOOR
F. LION CACHET.
Met Illustratiën.

BREEBAART'S
ORGELHANDEL,
23 DAMRAK 23, AMSTERDAM,
bericht de ontvangst eener groote partij prachtige AMERIKAANSCHE ORGELS, in de meest verscheidene stijlen en prijzen.
Men kome ze zien en hooren of vrage de Catalogus.

Vroeger f 9.90, nu f 5.90.
J. WORP, Psalmen enz.
voor Orgelgebruik, zeer net gebonden, wordt, zoolang de voorraad strekt, na ontvangst van postwissel à f 5.90, franco gezonden, door
A. PISSCHER, Boekhandel,
Elisabethstraat 3, Utrecht.

Vrije Universiteit.

De volgende week belooft een gewichtige week te worden in de annalen onzer stichting. Woensdag 19 dezer zullen D. V. twee openbare promotiën plaats hebben, en wel van onzen stadgenoot en leeraar aan het Gereformeerd Gymnasium alhier, den heer F. F. C. Fischer Jr., candidaat in de letteren tot doctor in de letteren; en van den heer A. G. Honig, candidaat in de Godgeleerdheid en beroepen predikant te Oudshoorn, tot doctor in de theologie. Aan den avond van dien dag zal een ure des gebeds gehouden worden, in de Boomslootkerk, waarbij de HH. Ds. Sikkel van 's Gravenhage en Ds. B. v. Schelven van deze stad hopen voor te gaan. Den dag daarop, den jaardag der Vrije Universiteit, zal de overdracht van het Rectoraat plaats hebben, bij welke gelegenheid de aftredende Rector, professor Kuyper, de rectorale rede zal houden. Ik twijfel niet, of deze dagen zullen niet ongemerkt voorbij gaan, en vele vrienden zullen trachten op éene of andere wijze van hun belangstelling te doen blijken. Vooral moge de ure des gebeds vele biddende harten te samen brengen in het Huis Gods, om het *groote* belang, dat wij gemeenschappelijk hebben te behartigen, aan den Heere op te dragen. Wel geldt in deze zaak ten volle het woord van den psalmist: »Zoo de Heere het huis niet bouwt, te vergeefs arbeiden deszelfs bouwlieden daaraan"; en ook »zoo de Heere de stad niet *bewaart*, te vergeefs waakt de wachter".

Al ons bouwen zal niet met al baten, wanneer de Heere Zijn zegen op den arbeid niet gebiedt; en ook zal ons werk ras verstoord worden door den vorst der duisternis, wiens eenige toeleg is te vernielen wat ter eere Gods moet dienen, wanneer de Heere niet door den staf der samenbinding en der liefelijkheid te samen houdt, wat bij elkander behoort. Ook hoop ik, dat veler harten tot offervaardigheid zullen bewogen worden. Directeuren hebben, ouder gewoonte aan de kerkeraden der Gereformeerde kerken in ons land een circulaire toegezonden, met het doel om hen niet alleen met alle bescheidenheid te herinneren aan het bepaalde door de Synode, omtrent de in de gemeenten te houden insamelingen voor het Hooger Onderwijs, maar ook, om hen te verzoeken de belangstelling voor het Christelijk Hooger Onderwijs levendig te houden of, zoo nog noodig, gaande te maken, opdat ieder lid der kerk deze zaak als de zijne (of hare) leere beschouwen. Het resultaat dezer poging is natuurlijk nog niet te vermelden. Toch kwam er reeds een enkel vruchtje op, dat een goede oogst doet hopen. Zoo zij het!

W. HOVY.

In dank ontvangen:
Voor de Vereeniging:
Aan contributiën: Door Ds. J. H. F. Gangel te Aalten f 37; door Ds. J. Dekker te Oldeboorn f 10.50; door den heer W. Oosterhuis te Zuidwolde f 27; door den heer G. W. Nederbragt te Velp f 331.25; van den heer G. J. B. te A. f 5; door den heer S. de Haan te Loenersloot (1891) f 12; door den heer Ph. de Wolff te Sneek f 50.50; van J. G. Verdonk te Drimmelen f 2.50. **Aan collecten:** Van de Ger kerk te Broek op Langedijk B. f 27.28.
Aan schenkingen: Van T. K. te L. een dankoffer f 10; door den heer W. de Boois van de Ger. Jongelingsvereeniging te Groningen f 11.13.
Voor de Medische faculteit:
Door den heer J. de Mik, collecte van de Geref. kerk B te Leerdam f 7.19; gevonden in de collecte Ger. kerk te Broek op Langendijk B f 10.
Voor het Studiefonds:
Bij Prof. Dr. A. H. de Hartog ingekomen: Van de Halvestuiversvereeniging te Amsterdam Aug. f 5.15; Juli f 4.05; door Ds. R. de L. van de Halvestuiversvereeniging f 25, van Mej. B. v. Z. f 10, samen f 35; door Mej. W. v. Z. van N. N. f 1; door P. A. P. te Dordrecht van de Halvestuiversvereeniging f 20.92½.

S. J. SEEFAT, *penningmeester.*

Hilversum.

GEDRUKT TER KON. NED. STOOMDRUKKERIJ,
WARMOESSTRAAT 106, AMSTERDAM.